

RAPORT Z SUBREGIONALNYCH KONWENTÓW OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI 2018 W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM

Art. 24, 28 i 29 Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami

Opracowanie: **Wojciech Zoń**

Suwałki – Bielsk Podlaski – Łomża 2018

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Suwałki – Artykuł 29. Udział w życiu politycznym i publicznym	5
1.1. Jakie rozwiązania faktycznie wspierają obecnie udział osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym i politycznym?.....	6
1.2. Jakie bariery napotykają osoby z niepełnosprawnościami w dostępie do życia publicznego i politycznego?.....	7
1.3. Co trzeba zmienić, by zwiększyć udział osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym i politycznym, i jak to robić?	9
2. Bielsk Podlaski – Artykuł 28. Adekwatne warunki życia i ochrona socjalna	11
2.1. Co powinny obejmować „odpowiedne warunki życia i poziom życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin” i „ochrona socjalna osób z niepełnosprawnościami”?	12
2.2. Jakie problemy napotykają osoby z niepełnosprawnościami w zapewnieniu odpowiednich warunków życia i ochrony socjalnej?.....	12
2.3. Co trzeba zapewnić osobom z niepełnosprawnościami, by mogły jak najlepiej zaspokajać swoje potrzeby? Jakie zmiany trzeba wprowadzić, by zapewnić im odpowiednie warunki życia i ochronę socjalną, i jak to robić?	13
3. Łomża – Artykuł 24. Prawo do edukacji.	14
3.1. Jakie rozwiązania faktycznie wspierają obecnie dostęp osób z niepełnosprawnościami do edukacji?.....	15
3.2. Jakie są bariery w dostępie osób z niepełnosprawnościami do edukacji?	16
3.3. Co trzeba zmienić, by ułatwić dostęp osób z niepełnosprawnościami do edukacji, i jak to robić?.....	17
Wnioski	19

Wprowadzenie

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., została przyjęta przez Polskę 6 września 2012 r.¹. Konwencja ma na celu popieranie, ochronę i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności².

Od 2015 r. co roku osoby z niepełnosprawnościami, przedstawiciele ich otoczenia oraz instytucji wspierających spotykają się na Kongresie Osób z Niepełnosprawnościami w Warszawie, by rozmawiać o problemach środowiska i formułować wspólne postulaty dotyczące respektowania równych praw we wszystkich obszarach życia³. Organizowane w regionach doroczne konwenty osób z niepełnosprawnościami są przygotowaniem dla ogólnopolskiego Kongresu Osób z Niepełnosprawnościami. Są to spotkania środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz ich otoczenia poświęcone diagnozie bieżącej sytuacji, podnoszeniu świadomości w zakresie praw osób z niepełnosprawnościami wynikających z Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, wymianie spostrzeżeń, informacji i rekomendacji. Mają one charakter otwartego forum dla wyrażania potrzeb, problemów i oczekiwań środowiska. Są one bardzo dobrze oceniane i stały się już stałym punktem w kalendarzu wydarzeń środowiska.

Raport z subregionalnych Konwentów Osób z Niepełnosprawnościami 2018 w województwie podlaskim powstał jak rezultat prac warsztatowych, które miały miejsce podczas konwentów subregionalnych zorganizowanych przez Podlaski Sejmik Osób z Niepełnosprawnościami w Suwałkach (11 września), Bielsku Podlaskim (25 września) i Łomży (26 września) w 2018 r. W każdym z miast omawiano inny artykuł *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych*: w Suwałkach – art. 29 [Udział w życiu politycznym i publicznym], w Bielsku Podlaskim – art. 28 [Adekwatne warunki życia i ochrona socjalna], w Łomży – art. 24 [Prawo do edukacji]. Uczestnicy zostali zapoznani z treścią i znaczeniem poszczególnych artykułów, a następnie w grupach przystąpili do opracowywania problemów zgodnie z pytaniami

¹ Dz.U. 2012 poz. 1169.

² *Ibidem*.

³ Więcej na temat Kongresu i konwentów regionalnych: www.konwencja.org.

ułożonymi przez prowadzących. W warsztatach wzięło udział 97 osób, z czego w Suwałkach były to 42 osoby, w Bielsku Podlaskim 30 osób, a w Łomży 25 osób.

Niniejsze opracowanie ma na celu prezentację mocnych i słabych stron wiążących się z wdrażaniem wybranych postanowień *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych*. Kolejność omawianych artykułów wynika z chronologicznej kolejności konwentów.

Raport powstał w ramach projektu „Własnym Głosem – subregionalne Konwenty Osób z Niepełnosprawnościami 2018 w województwie podlaskim” finansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach otwartego konkursu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku.

1. Suwałki – Artykuł 29. Udział w życiu politycznym i publicznym.

Państwa Strony zagwarantują osobom niepełnosprawnym prawa polityczne i możliwość korzystania z nich, na zasadzie równości z innymi osobami oraz zobowiązują się do:

(a) zapewnienia, że osoby niepełnosprawne będą mogły efektywnie i w pełni uczestniczyć w życiu politycznym i publicznym, na zasadzie równości z innymi osobami, bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli, włączając w to prawo i możliwość korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego, między innymi poprzez:

(i) zapewnienie, że tryb głosowania oraz stosowane w związku z nim urządzenia i materiały będą odpowiednie, dostępne i łatwe do zrozumienia i użycia,

(ii) ochronę praw osób niepełnosprawnych do tajnego głosowania w wyborach i referendach publicznych bez zastraszania, a także do kandydowania w wyborach, efektywnego sprawowania urzędu i pełnienia wszelkich funkcji publicznych na wszystkich szczeblach rządzenia, ułatwianie korzystania ze wspomagających i nowych technologii tam, gdzie to właściwe,

(iii) gwarancje swobody wyrażania woli przez osoby niepełnosprawne występujące jako wyborcy i, w tym celu, tam gdzie to konieczne, zezwalanie osobom niepełnosprawnym, na ich życzenie, na korzystanie z pomocy w głosowaniu ze strony wybranej przez nie osoby;

(b) aktywnego promowania środowiska, w którym osoby niepełnosprawne będą mogły efektywnie i w pełni uczestniczyć w kierowaniu sprawami publicznymi, bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami, oraz zachęcania ich do udziału w sprawach publicznych, w tym do:

(i) udziału w organizacjach pozarządowych i stowarzyszeniach uczestniczących w życiu publicznym i politycznym kraju, a także w działalności partii politycznych i zarządzania nimi,

(ii) tworzenia organizacji osób niepełnosprawnych w celu reprezentowania osób niepełnosprawnych na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym oraz przystępowania do takich organizacji.

1.1. Jakie rozwiązania faktycznie wspierają obecnie udział osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym i politycznym?

Uczestnicy warsztatów zauważyli, że spośród rozwiązań faktycznie wspierających udział osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym i politycznym najistotniejsze pozostaje znoszenie barier architektonicznych. Są one wciąż spotykane, szczególnie w odniesieniu do starszych budynków i miejsc. Jednak nowoprojektowana infrastruktura najczęściej uwzględnia w jakimś stopniu potrzeby osób z niepełnosprawnością ruchową oraz osób niewidomych i słabowidzących. Coraz popularniejsze staje się projektowanie uniwersalne, które uwzględnia potrzeby jak najszerzego grona odbiorców, w tym osób z niepełnosprawnościami. Ułatwienia te sprzyjają bezpośredniemu angażowaniu się tej grupy w życie publiczne. Jak wskazali uczestnicy warsztatów, wspiera ten proces również zapewnienie w pewnym zakresie transportu osobom z niepełnosprawnościami.

Podczas warsztatów wskazano również na to, że zwiększeniu zaangażowania sprzyja również tworzenie mieszkań chronionych, rozwój ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami (środowiskowe domy samopomocy, warsztatów terapii zajęciowej, zakładów aktywizacji zawodowej, centrów integracji społecznej, klubów) oraz dostępność usług asystentów i trenerów pracy. Osoby z niepełnosprawnościami mając wsparcie i realizując się zawodowo, chętniej angażują się w działania na rzecz dobra wspólnego. Zauważono przy tym, że jeżeli osoba z niepełnosprawnością będzie w stanie utrzymać się (zabezpieczyć sobie godne życie), będzie mogła ze spokojem angażować się publicznie, politycznie. Dlatego też uczestnicy warsztatów doceniają częściową refundację wynagrodzenia osób z niepełnosprawnościami czy wsparcie w zakładaniu działalności gospodarczej. Nie bez znaczenia są również dodatkowe uprawnienia i przywileje dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności czy ulgi w korzystaniu z przejazdów, dostępu do dóbr kultury, itp. Wyrównują one szanse osób z niepełnosprawnościami na większą integrację społeczną.

Zaangażowaniu osób z niepełnosprawnościami w życie publiczne i polityczne sprzyja wprowadzenie ułatwień związanych z wyborami (m.in. głosowanie korespondencyjne, nakładki w alfabecie Braille'a na karty do głosowania itd.). Coraz częściej bierze się także pod uwagę opinię osób z niepełnosprawnościami przy okazji prowadzenia konsultacji społecznych. Dużą rolę odgrywają tu organizacje pozarządowe działające na rzecz tych osób, często

zakładane przez same osoby z niepełnosprawnościami, co przekłada się również na większe zaangażowanie w sprawy publiczne. Podkreślono przy tym, że zaangażowaniu sprzyja także obecność osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym, publicznym, społecznym, które stanowią jasny przykład dla innych osób znajdujących się w podobnym położeniu ze względu na pewne ograniczenia. Dzięki temu ich motywacja rośnie.

Niewątpliwie pozytywnie należy też odnieść się do rozwoju komunikacji alternatywnej i upowszechnienia wiedzy na jej temat. Jest to ważne z punktu widzenia nie tylko samych osób z niepełnosprawnościami, ale również tych osób, które chcą się skutecznie komunikować z tą grupą. Wskazano także lepsze dostosowanie różnego rodzaju multimedialnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co sprzyja włączeniu cyfrowemu.

Uczestnicy warsztatów podkreślili także, że aktywizacji osób z niepełnosprawnościami sprzyja otwarcie szkół i uczelni na edukację osób niepełnosprawnych. Mowa tu nie tylko o zapewnianiu warunków sprzyjających osobom z niepełnosprawnością ruchową, ale obecnie także szerzej.

Podczas warsztatów podkreślono także rolę mediów w kreowaniu pozytywnego wizerunku osób z niepełnosprawnościami i promowaniu dobrych przykładów ich działalności. Zachęca to do wykorzystywania potencjału, jaki mają te osoby. Sprzyja temu także popularyzacja twórczości osób z niepełnosprawnościami poprzez organizację festiwali, kiermaszów i innych form przeglądów twórczości tej grupy.

Na koniec podkreślono także dużą rolę, jaką odgrywa wymiana i popularyzacja dobrych praktyk z innych krajów Europy i świata w zakresie wspierania udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym i politycznym.

1.2. Jakie bariery napotykają osoby z niepełnosprawnościami w dostępie do życia publicznego i politycznego?

Według grupy warsztatowej w dostępie do życia publicznego i politycznego osobom z niepełnosprawnościami nadal napotykają przede wszystkim na bariery architektoniczne i techniczne, co dotyczy przede wszystkim infrastruktury drogowej (np. wysokie krawężniki) oraz dostępności niektórych obiektów użyteczności publicznej (np. brak lub źle wykonane podjazdy, problem z windami). Rozwiązania techniczne czasem są zbyt wąskie, ukierunkowane jedynie na osoby z niepełnosprawnością ruchową. Dotyczy to także problemów z dostępnością

do informacji o sprawach publicznych (chodzi przede wszystkim o niedostosowane strony internetowe, posługiwanie się skomplikowanym językiem aktów prawnych, trudną ścieżkę dostępu do właściwych treści). Wskazano również na brak należytej obsługi w instytucjach i urzędach osób niedostyszcanych, słabowidzących czy z niepełnosprawnością intelektualną.

W wyniku niskiej świadomości społeczeństwa na temat niepełnosprawności osoby z niepełnosprawnościami wciąż stykają się ze stereotypami na swój temat. Często dochodzi do sytuacji, w których osoby w pełni sprawne wyręczają osoby z niepełnosprawnością, zamiast im pomagać. Narusza to godność dorosłych osób z niepełnosprawnością, którzy nie chcą być sprowadzani do poziomu dzieci. Podkreślają, że odczuwają brak możliwości samostanowienia i autonomii. Przekłada się to na niską samoocenę i skutkuje niskim zaangażowaniem w życie publiczne.

Brak możliwości zapewnienia sobie środków do życia eliminuje lub ogranicza zaangażowanie osób z niepełnosprawnościami w życie publiczne. Dlatego też podczas warsztatów podkreślono się, że problemem jest lęk i niechęć pracodawców do zatrudniania takich osób. Jeżeli już dojdzie do zatrudnienia, to czasem osoby z niepełnosprawnością są stygmatyzowane ze względu na możliwość korzystania z pewnych przywilejów, z których nie mogą korzystać osoby w pełni sprawne (np. przywileje pracownicze). To również utrudnia „normalne” funkcjonowanie.

Podkreślono również, że obecnie nakład finansowy państwa i samorządu na rehabilitację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych jest niski. Dotyczy to także możliwości wsparcia terapeutycznego rodzicom i opiekunom osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy warsztatów zauważyli, że wciąż jest zbyt mało (a w niektórych miejscowościach zupełnie brak) mieszkań chronionych czy ośrodków wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Wytknięto urzędnikom niewiedzę w tym zakresie, a czasem nawet niechęć do rozwijania sieci takich ośrodków.

Przeszkodą są też niskie kwalifikacje lub brak wykształcenia osób z niepełnosprawnościami, co utrudnia im poznawanie i dochodzenie swoich praw. Przyczynę tego upatruje się we wciąż niskiej lub słabo promowanej dostępności kształcenia średniego i wyższego dla osobom. Zauważono także brak spójnego systemu wspierającego komunikację alternatywną.

Ponadto uczestnicy warsztatów stwierdzili, że jest organizowanych za mało spotkań dla osób z niepełnosprawnościami oraz spotkań dla osób w pełni sprawnych z osobami z niepełnosprawnościami, które oswajałyby z adekwatnym podejściem do tego problemu.

1.3. Co trzeba zmienić, by zwiększyć udział osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym i politycznym, i jak to robić?

Podczas warsztatów stwierdzono, że zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym i politycznym może nastąpić poprzez realizację kilku działań.

Po pierwsze, trzeba dalej rozwijać dostępność architektoniczną dla osób z różnymi niepełnosprawnościami oraz rozwiązania komunikacyjne (transport publiczny). Należy także zadbać o dostosowanie stron internetowych instytucji publicznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zwiększenie dostępności informacji o sprawach publicznych pod kątem tych osób oraz przykładanie większej wagi do konsultowania z nimi spraw publicznych. W tym celu warto zastanowić się nad utworzeniem platformy/kanałów komunikacji osób niepełnosprawnych z decydentami lub innych narzędzi, które by to ułatwiały.

Jak już wspomniano wcześniej, możliwość zapewnienia sobie godnego życia jest jednym z koniecznych kroków do zwiększenia zaangażowania osób z niepełnosprawnościami w życie publiczne. Podczas warsztatów za istotne uznano zwiększenie stopnia dostępności osób z niepełnosprawnościami do rynku pracy. Warto dać możliwość uzyskiwania dodatkowego dochodu osobom pobierającym zasiłek stały z ośrodka pomocy społecznej, co zwiększy poczucie bezpieczeństwa osób z niepełnosprawnościami. Ponadto konieczne jest utworzenie kilku zakładów pracy chronionej w regionie, które zwiększyłyby stopień samodzielności ekonomicznej osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy warsztatów uważają także, że należy zmienić system w zakresie finansowania zatrudnienia osób z lekkim stopniem niepełnosprawności na bardziej korzystny dla takich osób. Z perspektywy rodziców i opiekunów osób z niepełnosprawnościami istotne jest również zapewnienie opieki swoim podopiecznym (w ramach świetlic i innych miejsc pobytu z rozszerzeniem godzin dostępu), by sami rodzice i opiekunowie mogli też mieć więcej czasu na angażowanie się na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Należy także zwrócić uwagę na polepszenie działań edukacyjnych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami (podnoszenie ich wiedzy i kompetencji) i osób w pełni sprawnych (uczenie o niepełnosprawności, osvajanie z tym zjawiskiem poprzez spotkania, konferencje, szkolenia). Uczestnicy warsztatów zauważyli, że chcieliby większego uczestnictwa osób pełnosprawnych w wydarzeniach organizowanych przez/na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Podkreślono także, że szkoły, a w szczególności uczelnie, powinny zwiększyć dbałość o ofertę edukacyjną skierowaną do osób z niepełnosprawnościami. Ponadto zwrócono uwagę na konieczność zapewnienia dostępu do materiałów bibliotecznych/bibliotek dla osób z niepełnosprawnościami, co nie zawsze jest regułą w przypadku mniejszych miejscowości. Działania te pozwolą w konsekwencji na podniesienie kompetencji i świadomości tych osób, przyczyniając się do zwiększenia zaangażowania w sprawy publiczne.

Aby dbać należycie o interesy osób z niepełnosprawnościami, podkreślono konieczność zwiększenia reprezentacji osób, które mogłyby (mogą) reprezentować interesy tej grupy. Zauważono także konieczność poprawy lobbowania na rzecz odpowiednich rozwiązań prawnych.

2. Bielsk Podlaski – Artykuł 28. Adekwatne warunki życia i ochrona socjalna.

1. Państwa-Strony uznają prawa osób niepełnosprawnych i ich rodzin do adekwatnych warunków życia, w tym należytego pożywienia, odzieży i mieszkania i do stałej poprawy warunków życia, oraz podejmą odpowiednie kroki, aby zabezpieczyć i promować egzekwowanie tych praw bez dyskryminacji wynikającej z niepełnosprawności.

2. Państwa-Strony uznają prawa osób niepełnosprawnych do ochrony socjalnej oraz korzystania z tego prawa bez dyskryminacji wynikającej z niepełnosprawności, oraz podejmą odpowiednie kroki, aby zabezpieczyć i promować egzekwowanie tych praw, w tym kroki mające na celu:

(a) Zagwarantowanie równego dostępu osób niepełnosprawnych do czystej wody, oraz stosownych i dostępnych finansowo usług, urządzeń oraz innych form pomocy zaspokajających szczególne potrzeby osób niepełnosprawnych;

(b) Zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym, a w szczególności kobietom i dziewczętom niepełnosprawnym oraz osobom starszym, dostępu do programów ochrony socjalnej i programów, których celem jest ograniczanie ubóstwa;

(c) Zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom żyjącym w warunkach ubóstwa dostępu do pomocy rządowej obejmującej koszty ponoszone w związku z niepełnosprawnością, w tym do stosownych szkoleń, poradnictwa, pomocy finansowej oraz opieki zastępczej;

(d) Zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym dostępu do programów mieszkalnictwa publicznego;

(e) Zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym dostępu do świadczeń i programów emerytalnych.

2.1. Co powinny obejmować „odpowiedne warunki życia i poziom życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin” i „ochrona socjalna osób z niepełnosprawnościami”?

Według uczestników warsztatów „odpowiedne warunki życia i poziom życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin” i „ochrona socjalna osób z niepełnosprawnościami” w przypadku zatrudnienia powinny obejmować przede wszystkim godziwą pracę (zgodną z kwalifikacjami i możliwościami osoby z niepełnosprawnością) z wynagrodzeniem nie niższym, niż u innych osób pracujących na podobnym stanowisku. Zakłady pracy powinny oferować wsparcie osobom z niepełnosprawnościami (poprzez fundusz wsparcia). Dotyczy to również dodatków na rekreację, wczasy.

Istotne jest także dostosowywanie mieszkań osób z niepełnosprawnościami do ich indywidualnych potrzeb poprzez pełne dofinansowanie do znoszenia barier architektonicznych i technicznych, niezależnie od metrażu lokalu. Powinny być także przewidziane odpowiednie dodatki mieszkaniowe dla tych osób. Zauważono ponadto potrzebę zwiększenia liczby placówek wsparcia.

Osoby z niepełnosprawnościami powinny także mieć zapewnione usługi tłumacza we wszelkich sytuacjach, na zasadach podobnych jak asystent osoby niepełnosprawnej.

Podkreślono również konieczność większej dbałości o jakość usług rehabilitacyjnych zarówno na miejscu, jak też podczas turnusów rehabilitacyjnych. Osoby z niepełnosprawnościami powinny mieć możliwość ubiegania się do dofinansowania do turnusów przynajmniej raz na rok.

Uczestnicy warsztatów zauważyli, że realizacja powyższych potrzeb wiąże się również z zapewnieniem odpowiedniej wysokości cen towarów i usług (często wsparcie finansowe nie nadąża za rosnącymi cenami).

2.2. Jakie problemy napotykają osoby z niepełnosprawnościami w zapewnieniu odpowiednich warunków życia i ochrony socjalnej?

Podczas warsztatów wskazano, że osoby z niepełnosprawnościami chcące zapewnić sobie odpowiednie warunki życia i ochrony socjalnej najczęściej napotykają problemy związane ze zbyt niskim poziomem wsparcia socjalnego.

Pojawiają się także problemy architektoniczne, które dotyczą zarówno mieszkań osób z niepełnosprawnościami, jak również instytucji publicznych, do których muszą się dostać. Wskazano także na deficyt mieszkań, jakie mogliby oni zajmować. Poważnym problemem jest również brak domów dziennej pomocy dla osób z niepełnosprawnościami, w tym osób starszych.

Istotny problem wiąże się także z transportem osób z niepełnosprawnościami. Przejazdy dostosowanymi pojazdami nie są bezpłatne, a możliwości transportu w określonych dniach i godzinach są ograniczone. Warto też zauważyć, że niektóre osoby mają problem w dotarciu do lekarza ze względu na swój stan zdrowia (w sytuacjach niezagrożających życiu, np. w celu wykonania badań), a w takim wypadku można liczyć jedynie na prywatny transport medyczny, który jest niezwykle kosztowny.

Wskazano także na brak grup wsparcia osób z niepełnosprawnościami, które mogłyby pomóc od strony psychologicznej w radzeniu sobie z trudnościami i w integracji.

2.3. Co trzeba zapewnić osobom z niepełnosprawnościami, by mogły jak najlepiej zaspokajać swoje potrzeby? Jakie zmiany trzeba wprowadzić, by zapewnić im odpowiednie warunki życia i ochronę socjalną, i jak to robić?

Jeśli chodzi o proponowane rozwiązania, które należy wprowadzić, by zaspokoić potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz zapewnić im odpowiednie warunki życia i ochronę socjalną, należy zwrócić większą uwagę na znoszenie barier w różnych obszarach. Dotyczy to zwiększenia dostępu do informacji dla osób z niepełnosprawnościami na temat wsparcia, w formach dostosowanych do różnych rodzajów niepełnosprawności. Osoby z niepełnosprawnościami powinny mieć szerszy dostęp do rehabilitacji zdrowotnej, w tym w ramach turnusów.

Niezwykle istotna jest także potrzeb aktywizacji społecznej osób z niepełnosprawnościami. Sprzyjać temu powinno poszerzenie oferty terapeutycznej dla tych osób i ich rodzin. Aktywizację zwiększy także tworzenie stanowisk pracy chronionej dla osób z niepełnosprawnościami, co wpłynie także na poprawę warunków życia. Mając na względzie to, że na rzecz tej grupy osób działają także organizacje pozarządowe, istotne jest zapewnienie im lokali o odpowiednim stopniu dostępności, by uległ poprawie bezpośredni udział osób z niepełnosprawnościami w pracach tych organizacji.

3. Łomża – Artykuł 24. Prawo do edukacji.

1. Państwa-Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do edukacji.

Mając na celu realizację tego prawa bez jakiejkolwiek formy dyskryminacji i na zasadach równości, Państwa-Strony zagwarantują system edukacji integracyjnej na wszystkich etapach edukacyjnych oraz kształcenia ustawicznego, ukierunkowany na:

(a) Pełny rozwój ludzkiego potencjału, poczucia godności i własnej wartości, oraz wzmocnienie poszanowania dla praw człowieka, fundamentalnych swobód i różnorodności członków rodziny ludzkiej;

(b) Jak najpełniejszy rozwój osobowości, talentów i kreatywności, jak również intelektualny i fizyczny osób niepełnosprawnych;

(c) Umożliwienie osobom niepełnosprawnym efektywnego uczestnictwa w wolnym społeczeństwie.

2. Mając na celu realizację powyższego prawa, Państwa-Strony zagwarantują, iż:

(a) Osoby niepełnosprawne nie będą wykluczane z powszechnego systemu edukacyjnego ze względu na swoją niepełnosprawność, oraz, że dzieci niepełnosprawne nie zostaną wykluczone z bezpłatnej i obowiązkowej edukacji podstawowej i średniej na podstawie swojej niepełnosprawności;

(b) Osoby niepełnosprawne będą miały dostęp do bezpłatnej podstawowej i średniej edukacji integracyjnej, na dobrym poziomie, na równych zasadach z innymi obywatelami w społeczności, w której żyją;

(c) Zostaną wprowadzone racjonalne dostosowania do szczególnych potrzeb osób niepełnosprawnych;

(d) Osoby niepełnosprawne otrzymają wsparcie, w ramach powszechnego systemu edukacyjnego, umożliwiające ich efektywne kształcenie;

(e) Zostaną podjęte skuteczne środki, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb, mające na celu maksymalizowanie rozwoju intelektualnego i społecznego, zgodne z celem pełnej integracji.

3. Państwa-Strony umożliwią osobom niepełnosprawnym naukę życiowych i społecznych umiejętności, które ułatwią ich pełne i równoprawne uczestnictwo w edukacji i życiu społecznym. W tym celu, Państwa-Strony podejmą stosowne kroki, w tym:

(a) Umożliwienie nauki pisma Braille'a, pisma alternatywnego, wspomagających i alternatywnych sposobów, środków i formatów komunikacji, umiejętności orientacyjnych i poruszania się oraz umożliwienie funkcjonowania grup samopomocy i mentoringu;

(b) Umożliwienie nauki języka migowego i promocja tożsamości językowej społeczności osób niesłyszących;

(c) Zagwarantowanie, iż edukacja osób niepełnosprawnych, a w szczególności dzieci, niewidomych, niesłyszących oraz równocześnie niewidomych i niesłyszących, będzie odbywała się w językach i za pomocą środków komunikacji najbardziej odpowiednich dla danej jednostki, i w środowisku umożliwiającym maksymalny rozwój intelektualny i społeczny.

3. Aby zapewnić realizację tego prawa, Państwa-Strony podejmą odpowiednie działania i zatrudnią nauczycieli, w tym nauczycieli niepełnosprawnych, wykwalifikowanych w zakresie języka migowego i/lub pisma Braille'a i zobowiązują się szkolić pracowników do pracy na każdym etapie edukacyjnym. Szkolenie to będzie obejmować wiedzę na temat niepełnosprawności oraz wykorzystania właściwych wspomagających i alternatywnych sposobów, środków i formatów komunikacji, metod nauczania oraz, w ramach szkolenia, zostaną zapewnione materiały pomocnicze dla osób niepełnosprawnych.

4. Państwa-Strony zagwarantują osobom niepełnosprawnym dostęp do szkolnictwa wyższego, zawodowego, edukacji dorosłych i kształcenia ustawicznego bez dyskryminacji i na równych zasadach z innymi obywatelami. W tym celu, Państwa-Strony zagwarantują racjonalne dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych.

3.1. Jakie rozwiązania faktycznie wspierają obecnie dostęp osób z niepełnosprawnościami do edukacji?

Uczestnicy warsztatów uznali, że spośród aktualnych rozwiązań wspierających dostęp osób z niepełnosprawnościami należy wyróżnić możliwość wyboru ścieżki edukacyjnej dla osób z niepełnosprawnościami. Rodzice i opiekunowie mogą zdecydować się na indywidualne nauczanie, posłanie podopiecznego do szkoły specjalnej czy też w ramach kształcenia powszechnego. Warto również podkreślić dostępność nauczycieli wspomagających w szkołach, którzy towarzyszą dziecku od pierwszej do ostatniej klasy szkoły podstawowej.

W szkołach poprawia się także dostępność architektoniczna – montowane są windy, uwzględnia się podjazdy dla wózków, dba się o dobre oznakowanie. Podobnie jest w przypadku szkół wyższych, które są również otwarte na kształcenie dorosłych osób z niepełnosprawnościami. Studenci z niepełnosprawnościami mogą liczyć na zwiększone wsparcie socjalne (w tym na poziomie studiów doktoranckich) czy usługi asystenta. Podczas warsztatów podkreślono także, że kształcenie osób z niepełnosprawnościami ułatwia dostęp do bezpłatnych materiałów edukacyjnych oraz dostępność środków transportu, którymi uczniowie i studenci mogą dojeżdżać na zajęcia.

3.2. Jakie są bariery w dostępie osób z niepełnosprawnościami do edukacji?

Według uczestników warsztatów dostęp do edukacji osobom z niepełnosprawnościami wciąż utrudniają bariery architektoniczne w szkołach i ich otoczeniu – jest wciąż za mało rozwiązań w stosunku do potrzeb.

Ponadto w szkołach oferuje się zbyt mało dodatkowych zajęć dla dzieci z niepełnosprawnościami, w tym zajęć wyrównawczych. Warto przy tym zauważyć, że czasami takie dzieci potrzebują więcej czasu na przyswojenie treści określonych w programie nauczania, niż się zakłada. Nauczycielom trudno podzielić sprawiedliwie czas pomiędzy dzieci wymagające więcej uwagi a jednostki wybitnie zdolne. Podczas warsztatów wskazano, że dostępne materiały i podręczniki są w większości niedostosowane lub zbyt trudne dla dzieci z niepełnosprawnościami. Choć są zgodne z programem nauczania, to jednak są nieadekwatne do możliwości przyswajania wiadomości przez część osób z niepełnosprawnościami. Dobrych i bezpłatnych materiałów edukacyjnych jest zbyt mało.

Do barier należy zaliczyć także słabą dostępność konsultacji z psychologami w szkołach. Jest ich zbyt mało w stosunku do potrzeb. Trzeba też wskazać na to, że nauczyciele mają niewielkie umiejętności identyfikowania niepełnosprawności lub diagnozowania problemów z przyswajaniem treści przez swoich uczniów, a niektórzy w ogóle nie mają właściwego podejścia do pracy z dziećmi (nie tylko z niepełnosprawnościami, ale wszystkimi) – mimo to są dopuszczeni do wykonywania zawodu. Nauczyciele skarżą się też na brak kierowanych do nich szkoleń w zakresie bezpieczeństwa w szkołach i reagowania w sytuacjach trudnych (np. gdy dziecko atakuje nauczyciela). Zauważono także, że zbyt mała liczba mężczyzn zatrudnionych w

szkołach osłabia możliwość reagowania w ekstremalnych przypadkach (powstrzymanie bezpośredniej agresji fizycznej).

Grupa zwróciła też uwagę na zbyt małą liczbę spotkań/konsultacji z osobami z niepełnosprawnościami pod kątem identyfikowania ich potrzeb. Ponadto brak informacji na temat możliwości i warunków zatrudniania osób z niepełnosprawnościami skierowanych do samych osób z niepełnosprawnościami. O ile do pracodawców takie informacje trafiają, o tyle sami zainteresowani mają problem z uzyskaniem kompleksowych wiadomości na ten temat. Jest to istotne pod kątem planowania ścieżki edukacji. Wskazano także na słaby dostęp do informacji o ułatwieniach dla osób z niepełnosprawnościami na uczelniach. Szkoły wyższe nie eksponują tego w sposób wyraźny i kompleksowy, a szczególnie dotyczy do możliwości kształcenia w ramach studiów doktoranckich.

Ogólnie wskazano także na występowanie barier mentalnych w społeczeństwie na temat niepełnosprawności, w tym szczególnie wśród osób starszych i samych osób z niepełnosprawnościami. Dotyczy to także stereotypów na temat szkół specjalnych i osób, które w nich się kształcą.

3.3. Co trzeba zmienić, by ułatwić dostęp osób z niepełnosprawnościami do edukacji, i jak to robić?

Ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do edukacji uczestnicy warsztatów wiążą przede wszystkim... z edukacją. Kluczowe jest podniesienie wiedzy nauczycieli o tym, jak pracować jednocześnie (w klasie) z dziećmi zdolnymi i z dziećmi mającymi problemy. Rozwiązaniem też jest zmniejszenie grup zajęciowych, tak by nauczyciel mógł poświęcić więcej uwagi każdemu dziecku. Niezbędne są też szkolenia dla nauczycieli w zakresie radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych, w tym praw, obowiązków i postępowania z osobami z niepełnosprawnościami. Niezbędne jest także zwiększenie dostępności bezpłatnych materiałów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i zgodnych z wymogami programowymi. Proponuje się też zwiększenie liczby psychologów w szkołach, którzy wspieraliby nauczycieli.

Grupa zauważyła także, że niezbędna jest większa promocja rozwiązań sprzyjających osobom z niepełnosprawnościami na studiach (programów, stypendiów, asystentów). Szkoły

wyższe powinny zadbać o poprawę dostępności tych informacji, uwzględniając różne rodzaje niepełnosprawności.

Postuluje się także organizowanie większej liczby spotkań, szkoleń dla nauczycieli i rodziców osób z niepełnosprawnościami, jak również spotkań z udziałem osób z niepełnosprawnościami skierowanych do ogółu społeczeństwa. Dotyczy to szczególnie mniejszych miejscowości.

Wnioski

Warsztaty przeprowadzone w Suwałkach, Bielsku Podlaskim i Łomży pokazały, że wola współpracy na rzecz osób z niepełnosprawnościami jest w mniejszych miejscowościach bardzo silna. Uczestnicy chętnie dyskutowali nad pozytywnymi i negatywnymi aspektami podejścia do tych osób w kontekście wskazanych wyżej artykułów *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych*. We wszystkich też grupach wskazywano na potrzebę szerszego uwzględniania opinii samych osób z niepełnosprawnościami i traktowania ich na partnerskich zasadach, uwzględniając ich specyfikę. W dyskusjach podkreślono również, że najwyższy czas na to, by decydenci przyłożyli się do przekładania deklaracji na rzeczywiste rozwiązanie zgłaszanych problemów, bo z tym jest duży problem.

Przedstawione w niniejszym raporcie zagadnienia pozwalają wyciągnąć wniosek, że wybrane postanowienia *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych* są realizowane tylko w pewnym stopniu. Nie sprzyja to zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa osób z niepełnosprawnościami, utrudniając im uczestnictwo w życiu społecznym. Dlatego też istnieje jeszcze wiele rzeczy do zrobienia w tym zakresie, z czym muszą się zmierzyć zarówno władze publiczne na wszystkich szczeblach, ale też społeczeństwo, w tym same osoby z niepełnosprawnościami.